

Foto: Richard Witte

SPREEKBEURTINFORMATIE OVER OTTERS

De otter

Er zijn 13 soorten otters te vinden op de wereld, waaronder de zeeotter, de reuze-otter, de dwergotter en de visotter. Maar je hebt ook de meer onbekende soorten zoals de Kaapse otter en de vlekhalshotter.

De bekendste otter is de visotter (*Lutra lutra*) of wel de Europese otter. De visotter komt niet alleen in Europa voor, maar ook in Azië en in Noordwest-Afrika.

De otter is een marterachtige. Tot deze familie roofdieren hoort ook de boom- en steenmarter, de das, nerts, wezel, hermelijn en bunzing.

Hoe ziet een otter eruit?

Otters zijn goed aangepast aan het leven in het water. Een otter heeft een soepel, gestroomlijnd lichaam, dat perfect is om te zwemmen, te duiken en te jagen. De otter heeft een lang lijf met een lange, sterke en goed wendbare puntige staart. De staart gebruikt de otter als roer bij het zwemmen en om vooruit te komen.

Otters kunnen lang (tot 4 minuten) onder water blijven. De dichte, glanzende vacht met heel veel haar is donker, bruingrijs gekleurd en kan lichtgekleurde vlekken op kin en hals hebben. De otter heeft een dikke vacht die bestaat uit twee lagen. Zijn lange bovenzicht zorgt er samen met de wollige ondervacht voor dat zijn huid droog en warm blijft. Een otter besteedt overigens veel tijd aan het poetsen van zijn vacht.

Foto: Richard Witte

De otter heeft neus, ogen en de kleine oren aan de bovenzijde van zijn platte kop, daardoor blijven deze bij het zwemmen boven water. In zijn brede snuit zitten grote tanden om vooral vissen mee op te eten.

De otter kan erg goed ruiken. Hij ruikt daarmee de 'boodschappen' die otters langs de oever voor elkaar achterlaten. In het water zijn, zijn oren en neus gesloten; dat geeft niet, want bij jagen in het water heeft hij zijn neus toch niet nodig. De otter heeft goede ogen; met deze kraalooogjes kan hij ook onder water goed zien.

Otters hebben lange, zeer gevoelige snorharen, waarmee ze in troebel water kunnen voelen waar de vissen zwemmen. Ze hebben korte, sterke poten met zwemvliezen tussen de tenen van zowel achter- als voorpoten. De korte poten worden gebruikt bij het sturen in het water. Als de otter snel zwemt, drukt hij de poten tegen het lichaam. Met de klauwen aan de voor- en achterpoten kunnen ze een hol graven. De otter kan zijn omgeving onderzoeken door op de achterpoten te staan en met het lichaam rechtop: het zogenaamde 'kegelen'.

Foto: Richard Witte

Volwassen mannetjes kunnen tot ruim 13 kg wegen en ongeveer 80 cm lang worden. Volwassen vrouwtjes kunnen tot 8 kg wegen en tot ca. 70 cm lang worden. De staart van otters komt daar nog bij en is ongeveer 40 cm lang.

Waar vind je de otter in Nederland?

De otter was in Nederland in de tachtiger jaren uitgestorven. Vanaf 2002 is de otter weer in Nederland uitgezet. In de periode 2002-2008 zijn er in totaal 31 otters in Nederland uitgezet. Na de uitzettingen in Nationaal Park Weerribben-Wieden heeft de otter zich verder over Nederland verspreid. Als eerste is de otter "opgedoken" in de aangrenzende moerasgebieden van de Lindevallei, Olde Maten, Rottige Meenthe en het Brandemeer.

Waar otters precies allemaal zitten is onduidelijk omdat otters lang onopgemerkt kunnen blijven. Ontlasting en pootafdrukken zijn daarom belangrijke sporen bij het onderzoek naar de verspreiding van de otter.

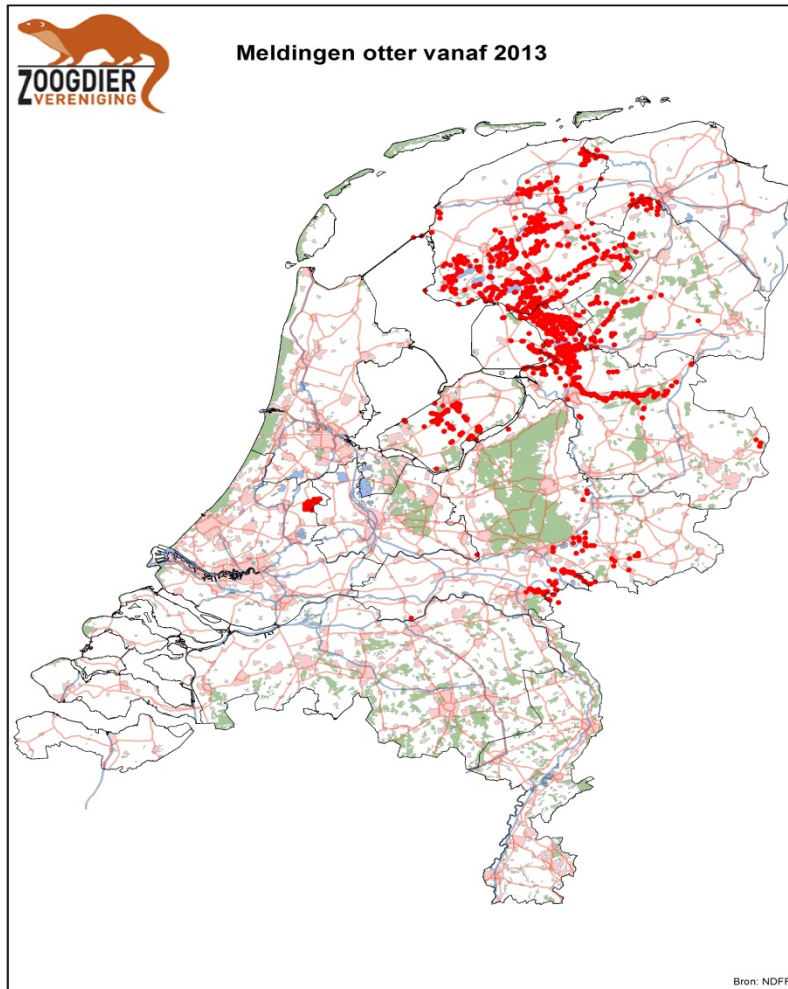
In ieder geval komt de otter voor in Overijssel, Friesland, Flevoland, Gelderland en Zuid-Holland en vooral:

- in het IJsseldal tussen Hasselt-Zwolle-Deventer-Zutphen-Doesburg en Doetinchem;
- bij de IJsselmonding, oevers van het Zwarte Meer en Ketelmeer en het IJsseloo;g;
- langs de Overijsselse Vecht;
- in gebieden langs de Kuinder of Tjonger tussen het Brandemeer en Oosterwolde;
- in De Deelen;
- in de Alde Feanen;
- in het vechtplassengebied.

Vooraf de IJssel is een goede route voor de otters om zich langs te verplaatsen. Een kleine groep heeft zich daardoor kunnen vestigen in de buurt van Doesburg.

De otter leeft langs de oevers van meren, plassen, rivieren, kanalen, beken en moerassen. Ze leven in schoon en zoet water, als er maar voldoende voedsel, dekking en rust is. De otter is een schuw dier en dus moeten er langs het water veel struiken groeien. Zoet water hebben ze nodig voor het schoonhouden van hun pels en als drinkwater.

Otters worden gemiddeld 3 tot 4 jaar oud. In gevangenschap kunnen ze wel ruim 20 jaar oud worden.

Hoe leven otters samen?

Otters leven bijna hun hele leven alleen. In het paarseizoen leven otters een tijdje samen en ook zijn vrouwtjes met jongen ongeveer een jaar samen.

Mannetjes en vrouwtjes hebben een eigen territorium. Het leefgebied van mannetjes heeft gemiddeld een doorsnede van 15 km en is daarmee twee keer zo groot als dat van vrouwtjes. Het territorium van één mannetje overlapt wel met dat van een aantal vrouwtjes, maar niet met dat van andere mannetjes. De precieze grootte van het gebied hangt af van de beschikbaarheid van voedsel en beschutting. Otters maken soms uitstapjes buiten hun territorium. Er zijn ook volwassen mannen, die geen eigen leefgebied hebben maar rondzwerven.

Otters rusten overdag meestal in een beschutte plek langs dichtbegroeide oevers. Ook kunnen ze gebruik maken van droge ruimten tussen of onder boomstronken en wortelstelsels. Daarnaast kunnen ze rusten in bij voorkeur (voor de mens) ontoegankelijke planten zoals riet en braamstruiken. Ook worden holen van andere dieren gebruikt, bijvoorbeeld van muskusratten of konijnen of er wordt gerust in constructies gemaakt door bevers of door mensen (in nissen onder bruggen of in betonpijpen). Vaak worden dagelijks andere rustplaatsen opgezocht.

Otters zijn zowel in het water als op het land hele speelse dieren. Ze stoeien heel wat af. Daarbij zwemmen ze bijvoorbeeld om elkaar heen of proberen hun eigen staart te

Otters

pakken. Ze draaien dan als palingen rond. Bij steile glibberige of besneeuwde oevers maken otters graag glijbanen waar ze steeds maar weer vanaf glijden.

Otters communiceren met andere otters door per dag tientallen keer ontlasting (spraints) achter te laten. De sterke geurstoffen uit de anaalklieren geven informatie over het geslacht en of ze zich kunnen voortplanten.

Wanneer worden de jongen geboren?

De vrouwtjes kunnen het hele jaar jongen krijgen maar er is een geboorte piek in de lente en zomer. De voortplanting van otters is afhankelijk van de beschikbaarheid van voedsel.

Jonge mannen kunnen zich op een leeftijd van ongeveer één jaar al voortplanten. In de paartijd maken de mannetjes zwerftochten op zoek naar een vrouwtje.

De gemiddelde leeftijd waarop vrouwtjes voor het eerst jongen krijgen is 2 jaar.

De nesten liggen in een rustig gebied en zijn vaak in overstromingsvrije oeverholtes of onder de wortels van een grote boom of in oude konijnenholten. De nesten kunnen met gras of mos bedekt zijn.

Een otter is 2 maanden zwanger. Het vrouwtje heeft gemiddeld twee of drie jongen. De pasgeboren ottertjes zijn ongeveer 15 cm lang en hebben een fijne, grijze vacht. Ze zijn de eerste 6 weken volkomen hulpeloos. De ottertjes zijn tandeloos en blind. Na ongeveer 35 dagen openen ze hun ogen. Ze groeien de eerste 16 weken alleen dankzij moedermelk. Op een leeftijd van twee tot drie maanden krijgen ze de volwassen vacht. Zodra de jongen deze waterdichte vacht hebben, leert de moeder hen zwemmen.

Na acht of negen maanden ondernemen ze de eerste activiteiten zonder moeder. Na tien tot twaalf maanden zijn de jonge otters zelfstandig. Vaak blijven ze nog enkele maanden in de buurt van de moeder totdat ze door haar worden verjaagd.

Jonge mannetjes beginnen al vaak vanaf ongeveer negen maanden met zwerven.

De jonge vrouwtjes proberen in eerste instantie in de buurt van de geboorteplaats ruimte te vinden.

Het mannetje maakt overigens de geboorte verder niet mee en bemoeit zich ook niet met de opvoeding.

Wat voor geluid maken otters?

De otter maakt scherpe, heldere, fluitende vogelachtige geluiden; een beetje tussen keffen en fluiten in. Bij onrust of ruzie klinkt een hees, katachtig geblaas of krijsende geluiden. Spelende otters kunnen schreeuwen of krijsen. Bij vriendschappelijke ontmoetingen kunnen ze knorgeluidjes maken.

Wat eet de otter?

Per dag eet de otter ongeveer een kilo voedsel. De otter eet voornamelijk vissen (zo'n 80-90%), zoals paling, baars, zeelt, pos, blankvoorn, snoek en karper. Hij eet verder ook kikkers, ringslangen, watervogels, ratten, woelrat, muskusrat, rivierkreeften, wormen en kevers.

Kleine vissen worden direct in het water opgegeten. Als de otter iets groots heeft gevangen, neemt hij het tussen zijn tanden mee om het aan het wateroppervlak of aan land op te eten. Van de grote vissen wordt meestal alleen de buik gegeten. Van kleinere

vissen worden alleen de schubben op de oever teruggevonden. Deze voedselresten zijn overigens ook goed herkenbaar in de uitwerpselen.

Als er in de winter ijs ligt, zoekt de otter zijn voedsel in stromend water of water met wakken. Het is voor de otter gevaarlijk om onder het ijs jagen. Als hij het gat in het ijs niet meer kan vinden, verdrinkt hij.

Wanneer zie je een otter?

De otter is een schuw dier. Hij is meestal 's nachts actief.

De otter zelf is dus maar nauwelijks te zien, vaak zijn alleen zijn sporen te vinden. De otter is overigens wel het hele jaar actief, want hij houdt geen winterslaap.

Een otter wordt vaak verward met een muskusrat, beverrat of bever. Ook nerts en bunzing op de oever kunnen wel eens worden verward met een otter.

Bij een zwemmende otter steekt doorgaans alleen de kop boven water uit. Als een otter stil in het water ligt, kan ook een deel van de staart boven water uitsteken.

Hoe herken je de sporen van de otter?

De sporen van de otters zijn makkelijker te vinden. De otter laat nogal wat ontlasting achter. De voetafdrukken (prenten) zijn vooral te vinden op klei- en zandoevers en zandbanken en op het ijs. De otterglijbanen zie je vooral op hellende oevers die bedekt zijn met sneeuw of modder.

De aanwezigheid van een otter is te herkennen aan de loopsporen die hij in drassig gebied achterlaat, zoals zanderige of modderige oevers langs rivieren en beken en vooral op de plekken waar de otter steeds het water in en uit gaat.

Loopsporen van de otter verschillen afhankelijk van de ondergrond en de manier van voortbewegen. De otter verplaatst zich meestal in draf en galop en maar weinig wandelend. Soms is een sleepspoor van de staart te zien.

Ottersporen zijn in principe het hele jaar door te vinden, maar vooral in de winter zijn in sneeuw en ijs de sporen goed te zien. Op ijs en in sneeuw kunnen otters ook voortglijden op hun buik. Deze glijsporen worden afgewisseld met pootafdrukken.

Zijn pootafdrukken lijken op die van honden, maar bij otterafdrukken zie je vijf tenen en soms de afdruk van het zwemvlies. Bij honden zie je maar vier tenen. Van de vijf tenen zijn er vaak maar drie echt duidelijk te zien. De nagels zijn goed herkenbaar, de zwemvliezen zijn alleen in een dun laagje sneeuw of in een zeer zachte ondergrond te zien.

De prenten van otters zijn groter en breder dan andere marterachtigen en hebben bijna ronde, duidelijk zichtbare teenkussentjes.

Foto: Dennis Wansink

Op belangrijke plekken markeren het vrouwtje en het mannetje hun territorium met uitwerpselen en een soort geleachtige substantie: het ottergeil.

De uitwerpselen van de otter heten spraints. Ze hebben gevarieerde afmetingen en zijn meestal 10-15 mm dik en 2-10 cm lang. De spraints zien er donkergroen tot zwart, haast teerachtig, uit. Hoe ouder, hoe grijzer de spraints eruit zien. De typische zoetige visachtige geur blijft wel lang goed te ruiken. In de uitwerpselen van de otter zijn vaak visschubben te vinden, maar soms ook haren of botten.

Het ottergeil dient waarschijnlijk als seksuele boodschap.

Zowel de spraints als het ottergeil zijn vaak te vinden op graspollen en op keien in of langs het water. Ze zijn ook te vinden daar waar waterstromen bij elkaar komen. Het pad tussen deze waterstromen heet overigens een wissel.

Wissels (vooral te vinden op dammen) ontstaan doordat de otters steeds de kortste afstand tussen de waterstromen lopen. Deze wissels kunnen door jarenlang gebruik behoorlijk uitgesleten zijn en ze zijn daardoor goed herkenbaar.

Foto: Rob Koelman

Is een otter schadelijk?

Een otter is eigenlijk te schuw om gevaarlijk te kunnen zijn voor de mens. Het is in Nederland een keer voorgekomen dat een kind is gebeten door een net uitgezette otter, toen hij het dier wilde aaien.

De meeste schade kan een otter in een viskwekerij veroorzaken. In het verleden is op de otter gejaagd, totdat in 1954 de jacht definitief werd verboden. Hij werd niet alleen doodgeschoten voor zijn vacht, maar ook omdat hij mogelijk te veel vis at naar de zin van hongerige mensen. Vissers hadden een hekel aan otters. De regering betaalde toen zelfs geld voor elke gedode otter.

Gevaren en hulp voor otters

De otters waren in de jaren 80 verdwenen uit Nederland. In 1988 kwam de laatste otter onder een auto. Niet alleen werden de otters overreden en doodgeschoten, maar ook verdween geschikt leefgebied. Verder gebruikten boeren steeds meer landbouwgif wat onder meer via de vissen in otters terecht kwam.

Overigens vormen loslopende honden ook een bedreiging voor otters.

Ook al is het opnieuw uitzetten van de otter tot nu een succes geweest, door een aantal redenen kan het aantal otters zo maar weer achteruit gaan. De belangrijkste gevaren voor otters zijn verkeer, fuiken en inteelt.

Verkeersslachtoffers

In het oorspronkelijke uitzetgebied is er plaats voor ongeveer 60 otters. Otters waarvoor geen plek is, gaan zwerven en worden dan vaak verkeersslachtoffer. Elk jaar gaan ongeveer 15 otters dood in het verkeer. Vooral waar waterwegen en verkeerswegen elkaar kruisen vallen slachtoffers.

De otter heeft per worp maar 2 - 3 jongen. Ook duurt het gemiddeld twee jaar voordat deze geslachtsrijp zijn. Dood door het verkeer vormt dus een grote bedreiging voor de otter. Verreweg de meeste slachtoffers vallen in het verkeer, maar het kan zijn dat verkeersslachtoffers sneller worden gevonden (en gemeld) dan overleden otters door natuurlijke oorzaken (zoals ouderdom, ziekte, verdrinking onder het ijs of overleden otters die het slachtoffer zijn van fuiken of muskusrattenklemmen).

Otters

Het moet voor otters mogelijk worden gemaakt om zich veilig over grote afstanden te kunnen verplaatsen.

Verkeersmaatregelen zijn onder meer het aanbrengen van looprichels onder bruggen en het plaatsen van duikers onder wegen. Hekken moeten de otters naar deze duikers leiden. Ook helpt het aanleggen van andere faunapassages en het invoeren van snelheidsbeperking in gebieden die worden bezocht door otters.

Fuikslachtoffers

Fuiken (en vallen voor muskusratten) zijn gevaarlijk voor vooral jonge otters. Het verdrinken in een fuik is zover bekend de tweede doodsoorzaak na verkeer.

Het aanpassen van de fuiken door het gebruik van een zogeheten stopgrid (voorzetnetjes) in de opening van de fuik, kan het risico verminderen. De meeste vis kan dan nog ongehinderd de opening van de fuik passeren, maar het houdt otters tegen.

Uit het weinige onderzoek dat hiernaar is gedaan, is gebleken dat de meeste slachtoffers vallen in fuiken die in ondiep water en dicht bij de oever zijn geplaatst.

Bij muskusrat- en beverratbestrijding horen eigenlijk alleen vangmiddelen te worden gebruikt die niet gevaarlijk zijn voor otters. Vangmiddelen waardoor het dier niet dood gaat en die dagelijks worden gecontroleerd zijn wat dat betreft veiliger.

Waterwegen moeten niet volledig worden afgesloten met vangmiddelen, want daardoor neemt het risico toe dat otters wegen moeten oversteken.

Inteelt

Een andere bedreiging is inteelt. Daarbij vindt er paring plaats tussen nakomelingen met gemeenschappelijke voorouders waardoor dieren genetisch erg veel op elkaar lijken. Het gevolg is een grotere kans op onvruchtbaarheid en om vroegtijdig dood te gaan. Inteelt wordt nog versterkt doordat maar een beperkt deel van de mannetjes alle vruchtbare wijfjes bevrucht.

Er is maar beperkt uitwisseling van "vers bloed" met naburige otters in Duitsland.

Door ook niet verwante otters uit te zetten in gebieden dichterbij het huidige leefgebied zoals langs de grote rivieren, zoals Rijn en Maas van oorsprong belangrijke leefgebieden, wordt inteelt voorkomen en wordt een verdere verspreiding van de otter mogelijk. Niet alleen is er dan uitwisseling met otters in Duitsland (Münsterland), maar ook met otters in de Kop van Overijssel en Zuidwest-Friesland. De waterkwaliteit van de grote rivieren is de laatste jaren op een aantal plaatsen sterk verbeterd. Op andere plaatsen is de waterbodem nog te vies, waardoor de dieren waarschijnlijk minder jongen krijgen of zelfs eerder dood gaan.

Maar zolang er geen spontane uitwisseling is van genen, kan het eens in de vijf jaar bijplaatsen van otters uit een andere familie ook een oplossing zijn. Dit moet dan bij voorkeur gebeuren met vrouwtjes aan de randen van het huidige leefgebied. Jonge mannetjes hebben namelijk nauwelijks kans een plaatsje te veroveren. In gebieden zonder otters moeten zowel mannetjes als vrouwtjes geplaatst worden, zodat de dieren niet gaan zwerven op zoek naar een partner.

Otterwaarnemingen

Sinds het uitzetten heeft de otter zich over een groter gebied verspreid. Om de otter goed te kunnen beschermen is het nodig dat men weet waar het dier allemaal zit.

Vrijwilligers zijn ingezet om te speuren naar otters.

Ook beheerders van natuurgebieden en medewerkers van de waterschappen moeten letten op de aanwezigheid van otters (spraints, glijbanen). Vooral waar waterwegen kruisen met snelwegen en provinciale wegen zijn spraints te vinden. Dit moeten ze melden aan de Zoogdierverseniging, zodat bekend is waar otters voorkomen en eventueel gericht maatregelen mogelijk zijn.

Nieuw uitgezette otters kunnen overigens ook een zender krijgen om te kunnen vaststellen waar ze zich vestigen en hoe groot hun territorium is.

Dood gevonden otters en ook otteruitwerpselen worden onderzocht om te bepalen uit welk gebied ze komen. Hierdoor weet je ook welke afstanden de zwervende otters afleggen. Ook worden ze onderzocht op milieuverontreinigende stoffen, zoals kwik en PCB.

Filmpjes/informatie

<http://www.zoogdierverseniging.nl/de-otter-lutra-lutra>

[http://vroegevogels.vara.nl/blogs-](http://vroegevogels.vara.nl/blogs-detail.1042.0.html?=&tx_ttnews%5Btt_news%5D=370539&cHash=9716d3a37dd311b4ce20a93006f601fd)

[detail.1042.0.html?=&tx_ttnews%5Btt_news%5D=370539&cHash=9716d3a37dd311b4ce20a93006f601fd](http://vroegevogels.vara.nl/blogs-detail.1042.0.html?=&tx_ttnews%5Btt_news%5D=370539&cHash=9716d3a37dd311b4ce20a93006f601fd)

<https://www.youtube.com/watch?v=qVgOzByd6RQ>

https://www.youtube.com/watch?v=vI-vFsQ_jo0

<https://www.youtube.com/watch?v=4EFVST748Ug>

Gebruiksvoorwaarden

Gebruik van plaatjes en teksten in dit document zijn bedoeld voor werkstukken of spreekbeurten op school of voor intern gebruik bij hobbyclubs. De (gedeeltelijke) inhoud van dit pdf bestand mag hiervoor gebruikt worden zolang het niet verder verspreid of openbaar wordt gemaakt.

Vernoem altijd de bron bij plaatjes en teksten zoals deze in dit bestand zijn vermeld. Indien dit niet duidelijk is vernoem dan als bron: www.zoogdierverseniging.nl

De zoogdierverseniging verleent geen enkele rechten over inhoud van links naar externe websites in dit document.

De teksten, tekeningen, bewegende beelden, foto, animatie, geluidsopnamen of elk ander audio- en/of visueel object uit dit pdf bestand mogen niet worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie, plaatsing op websites of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs/makers. Neem voor vragen rondom copyright contact op met de webmaster van de Zoogdierverseniging: website@zoogdierverseniging.nl